

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำ
คุรุสภา, 2527.

กาญจนา เขี่ยมบุญอิม. สัมภาษณ์. 22 ธันวาคม.2544.

กุลภัทร วนิกัลมบรรณ. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำโดยอาศัยเทคนิควิเคราะห์ระบบตารางกิจกรรม
เชิงนิเวศนวิทยาการณศึกษาพื้นที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาค และ
เมืองมหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2541.

จวน เครือวิชฌยาจารย์. ตำนานพระเจดีย์ร้างทุ่ง. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์: 2539.

จวน เครือวิชฌยาจารย์. วิถีชีวิตชาวมอญ. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์: 2537.

จวีรัตน์ นันทวนิช. การศึกษาวิวัฒนาการ และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน อำเภอปากเกร็ด. วิทยานิพนธ์
ปริญญาการวางแผนภาค และเมืองมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
,2536.

ฉัตร วัฒนศิริก. สัมภาษณ์. 20 ธันวาคม.2544.

ถนอม ศิริโรจน์กุล. สัมภาษณ์. 21 ธันวาคม.2544.

ทองหล่อ จิวออก. สัมภาษณ์. 21 ธันวาคม.2544.

ทะเบียนอำเภอปากเกร็ด, สำนัก. สถิติข้อมูลทะเบียนราษฎร. นนทบุรี. มิถุนายน 2544: หน้า15.

บุญมา บุญหว่างสม. สัมภาษณ์. 21 ธันวาคม.2544.

ประเวศ วะสี. ความหลากหลายทางชีวภาพกับยุทธศาสตร์พัฒนาอย่างยั่งยืน. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร: 2536

พัฒนาชุมชน, สำนัก. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมอญเกาะเกร็ด.นนทบุรี. 2543: หน้า 1-25.

พระครูวิมลธรรมากรณี . เจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาส. สัมภาษณ์. 20 ธันวาคม 2544.

พระมหาช่วง อุ่เจริญ. พงศาวดารชนชาติมอญ. บรรณานุกรมในงานพระราชทานเพลิงศพ, รวบรวมเกร็ด
พงศาวดาร และประวัติศาสตร์ชนชาติมอญ. หน้า45-75. ราชบุรี : ไม่ปรากฏ, 2525.

พิสิทธิ์ ปลัดสิงห์. มอญชนชาติไร้แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์อาทิตย์ จำกัด, 2525.

มะลิ บัวหิรัญ. สัมภาษณ์. 22 ธันวาคม.2544.

ระเบียบ นาเงิน. สัมภาษณ์. 22 ธันวาคม.2544.

ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,สถาบัน. พระบารมีปกเกล้าเจ้าชวอยุธยา. อยุธยา. โรงพิมพ์เทียนวัฒนา. 2542.

รามัญน้อย. ภูมิศาสตร์มอญ. บรรณานุกรมในงานพระราชทานเพลิงศพ, รวบรวมเกร็ดพงศาวดาร และ
ประวัติศาสตร์ชนชาติมอญ. หน้า25-27. ราชบุรี: ไม่ปรากฏ, 2525.

วิษณุ จิวออก. สัมภาษณ์. 21 ธันวาคม.2544.

ศรีศักร วัลลิโภดม. ความหมายของชุมชน และท้องถิ่นที่ต้องทบทวน: เปิดประเด็น. จดหมายข่าว. ฉบับที่33.
พย.-ธค. 2544: หน้า 2-3.

สิทธิเดช สุขสวัสดิ์. สัมภาษณ์. 22 ธันวาคม.2544.

สมศรี ศิริขวัญชัย. การวิเคราะห์เชิงนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์:กรณีศึกษาชุมชน
มอญเกาะเกร็ด จังหวัด นนทบุรี.วิทยานิพนธ์สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

สุภรณ์ โอเจริญ. ชวามอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานะ และบทบาทในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง
ถึงสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

สุรฉัตร ชยากร. สัมภาษณ์. 22 ธันวาคม.2544.

หล่อ คัมภีระ. สัมภาษณ์. 22 ธันวาคม.2544.

องค์การบริหารส่วนตำบล. แผนพัฒนาเทศบาล ปี 2544-2549. นนทบุรี.2544:หน้า 1-2.

อรศิริ ปาณินท์.ศ. เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ. งานวิจัย. สถาบันวิจัย และพัฒนา;มหาวิทยาลัยศิลปากร: 2542.

ภาษาอังกฤษ

Brian.L. Foster. Ethic Identity of the mons in Thailand.:JSS: LXL, PT. I . 1973.

Kevin Lynch. Site Planning 2nd.ed. Cambridge: The M. I. T.Press. 1972.

Lewis, M. Harold. Planning the Modern CityVolume //). 2nd ed. New York:John Wiley & Sons. 1949.

Morrill Richard L. The Spatial Organization of Society.Belmont.Calif: Wadsworth Publishing. 1970.

Pearce . Blueprint for a green economy. New York. 1980.

Rudolph T. Hester Jr. Neighborhood space. Stroudsburg: Dowden, Hutchinson & Ross. 1975.

Tim Elkin et.AL. Reviving the city; Towards Sustainable Urban Development. London: Friends of the
farth, 1991.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

จากสำนักทะเบียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ปี 2544 ชุมชนเกาะเกร็ดมี 1,383 ครัวเรือน เป็นชาย 3,502 คน หญิง 3,514 คน รวมประชากรทั้งหมด 7,016 คน แยกตามหมู่บ้านได้ดังนี้

หมู่1	224 ครัวเรือน	ชาย 517 คน	หญิง 606 คน	รวม 1,123 คน
หมู่2	277 ครัวเรือน	ชาย 603 คน	หญิง 658 คน	รวม 1,261 คน
หมู่3	208 ครัวเรือน	ชาย 466 คน	หญิง 505 คน	รวม 971 คน
หมู่4	139 ครัวเรือน	ชาย 252 คน	หญิง 231 คน	รวม 483 คน
หมู่5	260 ครัวเรือน	ชาย 468 คน	หญิง 547 คน	รวม 1,015 คน
หมู่6	165 ครัวเรือน	ชาย 381 คน	หญิง 439 คน	รวม 820 คน

ดังนั้นจึงมีครัวเรือนคนไทยเชื้อสายมอญในหมู่ 1 , หมู่ 6 และหมู่ 7 เท่ากับ 497 ครัวเรือน และมีจำนวน 2,312 คน รวมทั้งมีอัตราการย้ายเข้ารวม 31 คน และย้ายออก 29 คนโดยเฉลี่ยในรอบปีพ.ศ. 2544.

ส่วนข้อมูลการเกษตร ของอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ปีพ.ศ. 2542 ถึง 2543

ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ทั้งหมด(ไร่)	พื้นที่ทำเกษตร(ไร่)	ครัวเรือนเกษตรกร
เกาะเกร็ด	7	2,625	1,268	231

ตารางที่ 1 แสดงขนาดของคลองธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด แยกตามเขตหมู่บ้าน¹

ชื่อคลอง	ขนาด			หมู่ที่
	กว้าง	ยาว	ลึก	
1. คลองวัดฉิมพลีสุทธาวาส	4 เมตร	300 เมตร	2 เมตร	หมู่ที่ 1
2. คลองศาลเจ้าพ่อปราสาททอง	3 เมตร	800 เมตร	2 เมตร	หมู่ที่ 2
3. คลองตาหยด (คลองศาลากุล)	2 เมตร	800 เมตร	1 เมตร	..
4. คลองชมพูลอย	3 เมตร	500 เมตร	1 เมตร	..
5. คลองบ้านครุเพ็ญ	3 เมตร	500 เมตร	1 เมตร	..
6. คลองโต๊ะดำ	4 เมตร	1,300 เมตร	3 เมตร	หมู่ที่ 3
7. คลองวัดศาลากุล	8 เมตร	800 เมตร	2 เมตร	..
8. คลองบ้านตาฮวย	3 เมตร	800 เมตร	1 เมตร	..
9. คลองบ้านนายสวัสดิ์	2 เมตร	500 เมตร	1 เมตร	..
10. คลองสระน้ำอ้อย	4 เมตร	600 เมตร	3 เมตร	หมู่ที่ 4
11. คลองวัดจันทร์	4 เมตร	800 เมตร	3 เมตร	หมู่ที่ 5
12. คลองวัดมะขามทอง	3 เมตร	200 เมตร	1 เมตร	..
13. คลองบ้านนายเทียมศักดิ์	3 เมตร	400 เมตร	2 เมตร	..
14. คลองบ้านนางเมี้ยน	3 เมตร	500 เมตร	1 เมตร	..
15. คลองบ้านนายบุญเรือง	3 เมตร	500 เมตร	2 เมตร	..
16. คลองบ้านนายคู่ย์	3 เมตร	600 เมตร	2 เมตร	..
17. คลองบ้านนายซุบ	2 เมตร	700 เมตร	1 เมตร	..
18. คลองตาม้วน	2 เมตร	80 เมตร	0.75 เมตร	หมู่ที่ 6
19. คลองวัดเสาชงทอง	3 เมตร	200 เมตร	1 เมตร	..
20. คลองวัดไผ่ล้อม	3 เมตร	200 เมตร	1 เมตร	..
21. คลองวัดปรมย์ยิกาวาส	3 เมตร	300 เมตร	2 เมตร	..

ภาคผนวก ข.

1. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

ในพระราชบัญญัตินี้ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของกำนันในตำบลไว้ดังนี้

1. อำนาจและหน้าที่ของกำนันเกี่ยวกับการปกครองท้องที่

ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมาย ป้องกันภัยอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎร รับเรื่องความเดือดร้อนของราษฎร แจ้งทางราชการ และรับข้อราชการ ประกาศแก่ราษฎร หรือที่จะดำเนินการให้ตามกฎหมาย เช่นการตรวจและเก็บภาษีอากร รวมทั้งการปกครองผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน

2. อำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคดีอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อย

3.1 มีการกระทำผิดอาญาหรือสงสัยจะเกิด ให้แจ้งนายอำเภอ หรือถ้าเกิดในตำบลข้างเคียง แจ้งกำนันตำบลข้างเคียงนั้นทราบ

3.2 พบคนกำลังกระทำผิดกฎหมาย หรือเหตุควรสงสัย หรือมีหมายหรือคำสั่งให้จับผู้ใดในตำบล ให้จับผู้นั้นส่งอำเภอ

3.3 ค้นหรือยึดตามหมายที่ออกโดยผู้มีอำนาจกฎหมาย

3.4 อายัดตัวคนหรือสิ่งของที่ได้มาด้วยการกระทำผิดกฎหมายแล้วนำส่งอำเภอ

3.5 พบเหตุการณ์ร้ายหรือแปลกประหลาด ให้รายงานต่อนายอำเภอ

3.6 เกิดจลาจล ปล้น ฆ่า ชิงทรัพย์ ไฟไหม้หรือเหตุร้าย ฯลฯ ให้แจ้งเจ้าหน้าที่

3.7 เมื่อทราบว่ามีคนอาชญากรรมร้ายคนจรจัด อาจเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้าน ปรึกษาสืบสวน ถ้ามีหลักฐาน เอาตัวส่งอำเภอ

3.8 คนจรแปลกหน้านอกทะเบียนราษฎร ทารอกับผู้ใหญ่บ้าน ขับไล่ออกจากท้องที่ตำบลได้

3.9 ผู้ใดตั้งหับ กระโจม หรือโรงเรือนโดดเดี่ยว อันอาจเป็นอันตราย อาจบังคับให้เข้ามาอยู่ เสียในหมู่บ้านได้ และนำความแจ้งนายอำเภอ

3.10 ผู้ใดปล่อยละทิ้งบ้านให้ชำรุด รุงรัง โสโครก อันอาจเกิดอันตรายแก่ผู้อื่น หรืออาจเกิดอัคคีภัย ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล บังคับให้ผู้อยู่ในที่นั้นแก้ไข ถ้าไม่ปฏิบัติตามนำความร้องเรียนนายอำเภอ

3.11 เวลาเกิดอันตรายแก่การทำมาหากินของราษฎรให้ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หาทางป้องกันแก้ไข ถ้าเหลือกำลังแจ้งนายอำเภอ

4. หน้าที่เกี่ยวกับคนเดินทางมาในตำบล

กำหนดหน้าที่จัดดูแลให้คนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้ร้าย ให้มีที่พักตามสมควร และถ้าเป็นผู้เดินทางมาในราชการ ก็ต้องช่วยเหลือหาคนนำทาง หาเสบียงอาหารให้ตามที่ร้องขอ โดยเรียกค่าใช้จ่ายจากผู้นั้นตามธรรมดาได้

5. อำนาจหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์

กำหนดมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ ที่มีไว้ให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น สระน้ำ ศาลาพักผ่อน ที่เลี้ยงปศุสัตว์ มิให้ผู้ใดรुकล้ำหรือยึดถือครอบครองไว้แต่ผู้เดียว หรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย

6. อำนาจเกี่ยวกับการทะเบียนต่างๆ ในตำบล

กำหนดมีส่วนรับผิดชอบงานทะเบียนราษฎร เกี่ยวกับการแจ้งคนเกิด คนย้าย คนตาย และทะเบียนลูกคอกสัตว์พาหนะ นอกจากนี้มีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนสมรสเพื่อนำส่งนายอำเภอให้จดทะเบียนสมรสให้ได้ โดยคู่สมรสไม่ต้องไปที่ว่าการอำเภอ ในกรณีเป็นท้องที่ตำบลที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศไว้ตลอดจนทำบัญชีทะเบียนสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในตำบลนั้น

7. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากร

ช่วยเหลือในการจัดเก็บภาษีอากรในการสำรวจและประเมินราคาเพื่อเสียภาษีอากร โดยทำบัญชีสิ่งของที่ต้องเสียภาษีอากรยื่นต่อนายอำเภอ เพื่อนำไปเสียภาษีตามกฎหมายภาษีอากร

8. อำนาจหน้าที่เรียกประชุมและให้ช่วยงานตามหน้าที่

กำหนดมีหน้าที่เรียกประชุมประชาชน คณะกรรมการสภาตำบลและผู้ใหญ่บ้านเพื่อหารือร่วมกัน และเรียกบุคคลใดมาหารือให้ช่วยเหลืองานตามหน้าที่ได้

9. หน้าที่ทั่วไป

หน้าที่ทั่วไปเป็นอำนาจหน้าที่ปรากฏในกฎหมายอื่นๆ ที่กระทรวงทบวงกรมอื่นให้ช่วย

2. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518

เป็นกฎหมายหลักของการวางผังโดยได้กำหนดเจตนารมณ์ที่จะให้งานผังเมืองเป็นแม่บทของการพัฒนาพื้นที่ในมาตรา 4 ให้ความหมายของการผังเมืองไว้ว่าเป็น “การวาง จัดทำ และดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ ในบริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่หรือแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับ ความเสียหาย
2. เพื่อให้มีหรือทำให้มียิ่งขึ้นซึ่งสุขลักษณะ ความสะอาดสบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชนและสวัสดิภาพของสังคม

3. เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม
4. เพื่อดำรงรักษา หรือบูรณะสถานที่ และวัสดุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี
5. เพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่สวยงาม หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ

การวางและจัดทำผัง ซึ่งจะใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. การผังเมือง บังคับไว้ให้มีผัง 2 ประเภท ได้แก่ ผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะ

1. ผังเมืองรวม หมายความว่า แผนผัง นโยบายและโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไปเพื่อแนวทางในการพัฒนา และการดำรงรักษาเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ทรัพย์สิน การคมนาคม การขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง

สำหรับพื้นที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อันเป็นที่ศึกษานั้น ปัจจุบันได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่สีเขียว ในข้อกำหนดผังเมืองรวมนนทบุรี ซึ่งจุดประสงค์ของพื้นที่สีเขียว คือ

พื้นที่สีเขียว (GREEN AREA) ของเมือง มีความหมายโดยกว้างหมายถึง พื้นที่เว้นว่าง หรือ พื้นที่โล่ง (OPEN SPACE) นอกเหนือจากพื้นที่ปลูกสร้างของเมือง (BUILT-UP AREA) เป็นพื้นที่ที่รักษาความเป็นธรรมชาติ เช่น สวนสาธารณะ ป่าไม้ริมเมือง ที่ลุ่มซึ่งปราศจากการพัฒนา (SWAMP) และที่ว่าง (VACANT LAND) เป็นต้น และโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงพื้นที่สีเขียว ในการศึกษาเรื่องเมืองแล้ว มักจะหมายถึงบริเวณชานเมือง (SUBURB) ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมนั่นเอง นอกจากนั้นพื้นที่สีเขียวอาจมีความหมายโดยเฉพาะ ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกและมีการอนุรักษ์ไว้เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม โดยมีการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน (ZONING) ผ่านทางกฎหมาย เพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่นๆ รวมทั้งมีมาตรการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ประเภทต่างๆ ที่จะมีผลเสียต่อการทำเกษตรกรรม และสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการทำเกษตรกรรมด้วย

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียวของเมืองนั้นนอกจากจะใช้เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมแล้วยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อการนันทนาการ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อคุณภาพของภูมิทัศน์เมือง และเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนสร้างสมดุลให้กับระบบนิเวศวิทยาของเมือง เป็นปอดของเมืองสร้างอากาศบริสุทธิ์ให้กับเมืองได้อีกทางหนึ่ง ในขณะที่บางเมืองอาจนำพื้นที่สีเขียวไปเป็นกลไกในการป้องกันการกระจายตัวของเมืองลูก้าพื้นที่เกษตรกรรม หรือการกระจายตัวของเมืองไปเชื่อมต่อกับเมืองอื่นๆ อย่างไม่มีการวางแผน ป้องกันการพัฒนาเมืองโดยขาดระเบียบ (URBAN SPRAWL) ซึ่งเรียกกันว่า รั้วสีเขียว (GREEN BELT) มักจะมีที่ตั้งอยู่ระหว่างพื้นที่เขตเมืองกับพื้นที่ชานเมือง หรือระหว่างพื้นที่เขตเมืองกับพื้นที่ชนบท

2. ผังเมืองเฉพาะ หมายความว่า แผนผังและโครงการดำเนินการอย่างละเอียด เพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมือง และบริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบทเพื่อประโยชน์แก่การผังเมืองโดยมีเป้าหมายในการดำเนินการในพื้นที่นั้น อย่างเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการผังเมือง และสอดคล้องกับผังเมืองรวมด้วย

ในแผนผังเมืองเฉพาะ จะมีการแสดงตำแหน่ง รวมทั้งรายการพัฒนาต่างๆ อย่างละเอียด ถูกต้องตามมาตราส่วน สามารถที่จะวัดและกำหนดพื้นที่ที่จะต้องเวนคืน หรือกันเขตกำหนดเขตก่อสร้างได้อย่างแน่ชัด สามารถเจาะลึกลงในรายละเอียดเฉพาะจุดได้ ทำให้รัฐสามารถกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ที่จำเป็น รวมทั้งประมาณการงบประมาณเพื่อการก่อสร้าง ตามที่กำหนดในผังได้

ดังนั้น ผังเมืองเฉพาะ จึงเป็นผังเมืองละเอียดที่จะแสดงตำแหน่งที่อย่างชัดเจนว่าจะทำอะไรที่ไหน อย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน ตลอดจนอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นจากเจ้าของเดิม เป็นบางส่วนด้วย เพื่อให้ได้มีการก่อสร้างตามที่ได้กำหนดไว้ในผังเมืองเฉพาะนั่นเอง และเนื่องจาก การที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงทำให้การใช้บังคับผังเมืองเฉพาะนั้น ต้องมีการประกาศเป็นพระราชบัญญัติบังคับผังเมืองเฉพาะ เป็นในแต่ละแห่งไป (มาตรา 41)

ในพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 กล่าวถึงการประกาศพระราชบัญญัติบังคับใช้ผังเมืองเฉพาะ ณ ท้องที่ใด ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของให้เวนคืนได้ โดยกล่าวไว้ในมาตรา 43 ในกรณีดังต่อไปนี้ 1. ใช้เป็นทางหลวง และ 2. ใช้ในการอันเป็นประโยชน์แก่ผังเมือง

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดทำผังเมืองเฉพาะขึ้นนั้น เมื่อนำนโยบายและวัตถุประสงค์ในคำจำกัดความของ การผังเมือง (มาตรา 4) มากำหนดเป็นวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการวางและการจัดทำผังเมืองเฉพาะ เพื่อรองรับเป้าหมายที่กำหนดขึ้นแล้วจากผังเมืองรวมได้ ดังนี้

1. เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมือง หรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่ หรือบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในเมือง หรือชนบท เพื่อให้มี หรือทำให้ดีขึ้น ซึ่งสัญลักษณ์ ความสะดวกสบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงามการใช้ประโยชน์ที่ดินในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชน และสวัสดิภาพของสังคม

2. เพื่อการส่งเสริม บำรุงรักษา อนุรักษ์ หรือบูรณะอาคาร สถานที่ หรือวัตถุที่มี ประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

3. เพื่อการส่งเสริม บำรุงรักษา อนุรักษ์ หรือบูรณะทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่งดงาม หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ

4. เพื่ออนุรักษ์ หรือสงวน พื้นที่โล่ง หรือพื้นที่เฉพาะกิจ ไว้ใช้เป็นสาธารณะประโยชน์เช่น ใช้เป็นสวนสาธารณะ หรือเป็นพื้นที่ป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

5. เพื่อควบคุมพื้นที่เว้นว่าง ขนาดของแปลงที่ดิน ความสูงของอาคาร ประเภท ชนิดขนาด และจำนวนของอาคาร

โดยที่การวางและการจัดทำผังเมืองเฉพาะนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ตามความแตกต่างของพื้นที่เป้าหมาย คือ

1. ผังเมืองเฉพาะเพื่อการสร้างส่วนของเมืองใหม่ (URBAN DEVELOPMENT) ในพื้นที่ว่าง พื้นที่ชนบท หรือพื้นที่เกษตรกรรม ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผังเมืองรวมหรือเพื่อการสร้างส่วนหนึ่งของเมืองขึ้นแทน ในพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากภัยต่างๆ เช่น อัคคีภัย อุทกภัย ภัยพิบัติ หรือภัยอื่นๆ ด้วยการวางแนวทางของการพัฒนา และการจัดสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ที่เหมาะสม

2. ผังเมืองเฉพาะเพื่อการพัฒนาส่วนของเมือง (URBAN RENEWAL) ซึ่งประกอบด้วยวิธีการต่างๆ และพอจำแนกรายละเอียดตามสภาพที่ปรากฏ และวิธีการเฉพาะกรณีได้ดังนี้

2.1 การอนุรักษ์ (CONSERVATION) อันเป็นทั้งการบำรุงรักษา อนุรักษ์ หรือ บูรณะอาคาร สถานที่ และวัตถุที่มีประโยชน์ หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี หรือเพื่อการบำรุงรักษา อนุรักษ์ หรือ บูรณะทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่งดงาม หรือคุณค่าในทางธรรมชาติ และป้องกันส่วนของเมืองที่มีคุณค่าทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมมิให้เกิดสภาพเสื่อมโทรม

2.2 การแก้ไขปรับปรุง (REHABILITATION) อันเป็นทั้งการดำเนินงานในส่วนของเมืองที่มีสภาพความเสื่อมโทรมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ที่จำเป็นต้องการแก้ไขปรับปรุง ด้วยการย้าย หรือตัดแปลงอาคาร และการแก้ไขปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เหมาะสม เพื่อให้ได้มาตรฐาน และดำเนินงานเพื่อเปลี่ยนแปลงประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับ ผังเมืองรวม

2.3 การพัฒนาขึ้นใหม่ (REDEVELOPMENT) อันเป็นการรื้อถอนอาคาร และสร้างขึ้นใหม่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม อย่างมาก เกินกว่าการแก้ไขปรับปรุงได้

และตามมาตรา 29 ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 การวางและการจัดทำผังเมืองเฉพาะนั้น จะสามารถดำเนินการได้ ใน 2 กรณี คือ

1. กรณีที่มีกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมแล้ว เจ้าพนักงานท้องถิ่นของท้องที่ นั้น เป็นผู้วางผังเมืองเฉพาะเอง หรือจะขอให้กรมการผังเมืองเป็นผู้วาง และจัดทำผังเมืองเฉพาะก็ได้

2. กรณีที่ยังไม่มีประกาศกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวม รัฐมนตรีจะสั่งให้กรมการผังเมือง หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ ก็ได้

3. พระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (ฉบับปรับปรุง 2535)

เป็นกฎหมายหลักของการควบคุมอาคารโดยทั่วไป ซึ่งได้กำหนดความหมายของ “อาคาร” ไว้ว่า หมายถึง ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงานและสิ่งก่อสร้างขึ้นอย่างอื่น ซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่ หรือเข้าใช้สอยได้ รวมถึง เชื้อน สะพาน อุโมงค์ ทำน้ำ ทำจอดเรือ ป้าย ที่จอดรถ ที่กลับรถ ทางเข้าออกของรถ และส่วนต่างๆ ของอาคาร โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น สามารถออกกฎหมาย เทศบัญญัติ กฎกระทรวง ข้อบังคับ ใช้ควบคุมการใช้ที่ดินได้

4. พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

พระราชบัญญัตินี้แต่เดิม เรียกว่า พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำสยาม พ.ศ. 2456 ต่อมารัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พ.ศ. 2482 ให้เรียกนามประเทศว่า ประเทศไทย จึงใช้คำว่าไทยแทนคำว่าสยามนับจากนั้นเป็นต้นมา พระราชบัญญัตินี้มีมุ่งหมายที่จะควบคุมการเดินเรือในพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนของราชอาณาจักรไทยและรวมตลอดถึงแม่น้ำลำคลองในพระราชอาณาจักรด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการเดินเรือ ซึ่งมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมขนส่ง การใช้ที่ดิน การควบคุมการก่อสร้างอาคารและสิ่งแวดล้อม คือ

เรื่องทางเดินเรือ เขตท่าเรือ และเขตจอดเรือ ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมออกกฎกระทรวง 2 เรื่อง คือ 1. กำหนดแนวแม่น้ำ ลำคลอง หรือทะเล อาณาเขตแห่งใดเป็นเขตท่าเรือ และเขตจอดเรือ 2. กำหนดทางเดินเรือทั่วไปและทางเดินเรือในเขตท่าเรือ ยกเว้นทางเดินเรือ ในเขตท่าเรือ กรุงเทพฯ

กฎหมายฉบับนี้ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างใด ล่วงล้ำเข้าไปเหนือน้ำ ในน้ำ และใต้ของแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่า และกรมเจ้าท่าสั่งห้ามใช้ ให้แก้ไขท่ารับส่งคนโดยสาร ท่ารับส่งสินค้าท่าเทียบเรือ และแพในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือทะเลภายในน่านน้ำไทย ซึ่งมีสภาพไม่ปลอดภัยในการใช้ หรืออาจเกิดอันตรายแก่ประชาชน หรือ การเดินเรือ

ด้านสิ่งแวดล้อมกฎหมายฉบับนี้ห้ามมิให้ผู้ใด เท ทิ้ง หิน กรวด ทราย ดิน โคลน อับเฉา สิ่งของหรือสิ่งปฏิภูลใดๆ รวมทั้งน้ำมันและเคมีภัณฑ์ลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือทะเลภายในน่านน้ำไทย อันจะเป็นเหตุให้เกิดการตื่นเงินหรือตกตะกอน หรือทำให้แม่น้ำลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย สกรก เป็นพิษ ต่อสิ่งมีชีวิต หรือ เป็นอันตรายต่อการเดินเรือ

และให้เจ้าท่ามีหน้าที่ดูแลรักษาและขุดลอกร่องน้ำ ทางเดินเรือ แม่น้ำลำคลอง และทะเลภายในน่านน้ำไทย และห้ามมิให้ผู้ใดขุดลอก แกะไขเปลี่ยนแปลงร่องน้ำ ทางเดินเรือ แม่น้ำ ลำคลอง หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า หมายถึง อธิบดีกรมเจ้าท่า หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมเจ้าท่ามอบหมาย

5. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

เป็นกฎหมายหลักสำหรับควบคุมดูแลการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อป้องกันอนามัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้หรือสนับสนุนการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในการวางผังได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมอบอำนาจให้ท้องถิ่น "ออกข้อกำหนดท้องถิ่น" กำกับดูแลการประกอบกิจการในท้องถิ่น

6. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

มีสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์การควบคุมสภาพแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว ได้แก่

1. ยึดหลักการที่ว่า "บุคคลที่ก่อให้เกิดภาวะมลพิษต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษ" (Polluter Pays Principle) ซึ่งจะทำให้สามารถลดภาวะมลพิษต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ฯลฯ จะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้นต่อการก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. การกำหนดเขตอนุรักษ์ และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม สำหรับพื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอันควรอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้มีมาตรการพิเศษในการดูแลและรักษาคุณค่าของพื้นที่นั้นๆ ไว้ การดำเนินการกิจการใดๆ ในพื้นที่จะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม จะเป็นคุณแก่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ที่มีคุณค่าสอดคล้องกับการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

3. การกำหนดเขตควบคุมมลพิษ สำหรับพื้นที่ที่เกิดปัญหามลพิษและส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทำให้มีมาตรการในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และเร่งด่วนยิ่งขึ้น ในกรณีนี้จะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่ง ซึ่งกำลังประสบปัญหา เช่น น้ำเสีย ขยะมูลฝอย สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ได้รับการแก้ไขที่รวดเร็วทันการณ์

7. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

โดยมีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

1. อธิบดีมีอำนาจ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตของโบราณสถานได้ตามเห็นสมควร โดยการทำให้ราชกิจจานุเบกษา

2. ห้ามผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลงโบราณสถาน เว้นแต่ได้รับการอนุญาตจากอธิบดี หากผู้ใดทำลาย ทำให้เสียหาย หรือทำให้เสื่อมเสีย ต้องโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าเป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนแล้วต้องโทษจำคุก ตั้งแต่ 3 เดือน ถึง 5 ปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

8. ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการจัดผลประโยชน์ และควบคุมสิ่งก่อสร้างในเขตโบราณสถาน ของกรมศิลปากร พ.ศ. 2523

มีรายละเอียดเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

1. เขตที่ดินโบราณสถานของชาติที่นำมาจัดหาผลประโยชน์ตามระเบียบนี้ ได้แก่บริเวณที่ดิน ซึ่งมีระยะห่างจากตัวหรือซากของโบราณสถาน หรือบริเวณโบราณสถานซึ่งได้กำหนดไว้ในการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เป็นระยะไม่น้อยกว่า 20 เมตร

2. เมื่อได้ทำการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง ที่ก่อสร้างหรือเข้าใช้ประโยชน์ในเขตที่ดินของโบราณสถานแล้ว อาคาร สิ่งปลูกสร้าง หรือบริเวณที่ได้เข้าใช้ประโยชน์ต้องไม่ทำให้เสียความงามหรือทำลายคุณค่าของโบราณสถานและต้องอยู่ในบริเวณที่เหมาะสม โดยไม่ทำลายสภาวะแวดล้อม หรือเป็นบริเวณที่ต้องห้ามการก่อสร้างตามกฎหมาย

3. ผู้ประสงค์จะก่อสร้างหรือต่อเติมอาคาร สิ่งก่อสร้าง ลงบนที่ดินโบราณสถานหรือเช่าที่ดิน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง หรือเข้าใช้ประโยชน์ในเขตที่ดินโบราณสถาน ต้องแสดงความจำนงต่ออธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้ทำการแทนเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมกับส่งแบบแปลนเพื่อประกอบการพิจารณา

4. ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลายหรือทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน 6 ปี และปรับไม่เกิน 20,000 บาท

ภาคผนวก ค.

คุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของวัดต่างๆ ในพื้นที่เกาะเกร็ด พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. วัดฉิมพลีสุทธาวาส

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 เดิมเรียกว่าป่าฝ้าย เป็นวัดโบราณ แต่มีการสันนิษฐานกันว่าน่าจะได้รับการปฏิสังขรณ์ในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เนื่องจากพระนามเดิมของพระองค์คือฉิม จึงพระราชทานนามใหม่ให้แก่วัดป่าฝ้ายนี้ว่าวัดฉิมพลีสุทธาวาส ซึ่งคำพ้องท้าวว่าสุทธาวาสนั้น คล้ายคลึงกับที่ทรงตั้งให้แก่วัดสุทัศนมหาสุทธาวาส ที่พระองค์ทรงโปรดเป็นพิเศษ อีกด้วย ทั้งยังสอดคล้องกับหลักฐานว่าพระองค์ได้ทรงเสด็จเยี่ยมชามอญแถบ สามโคก และเมืองนนทบุรี หลายครั้ง ในรัชสมัยของพระองค์ ประกอบกับมีจุดที่น่าสนใจคือโบราณสถานที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะจีนซึ่งมีความสวยงามแปลกตา

สำหรับพระอุโบสถมีขนาดเล็กแต่องามมาก ทั้งยังมีสภาพสมบูรณ์ หน้าบันจำหลักรูปเทพทรงราชรถ อยู่ในรัศมีทรงกลมคล้ายทรงกลด ล้อมกรอบด้วยลายดอกไม้ ดังรูปที่ 4.10 มีความประณีตของงานแกะสลักและความแปลกของรูปแบบ คล้ายกับที่ปรากฏในวัดสุทัศนมหาสุทธาวาสอย่างมาก จนมีผู้สันนิษฐานว่าศิลปะลายหน้าบันโบสถ์ของทั้ง 2 วัดนี้ อาจจะทำขึ้นในสมัยเดียวกัน ฐานโบสถ์ของวัดฉิมพลีสุทธาวาสนี้ เป็นฐานโบสถ์โค้งแบบเรือสำเภา ชุ่มประตู่ ยอดมณฑป และชุ่มหน้าต่างแบบหน้านาง ยังคงอยู่ในความงดงามและความทรงคุณค่าของประวัติศาสตร์ศิลปะ ตึกตาทินแบบจีน นอกจากนั้นด้านเหนือของโบสถ์ยังมีเจดีย์ใหญ่ องค์เจดีย์ทรงระฆังประดับกระจกลี นับว่าเป็นเจดีย์ที่มีรูปทรงแปลกตาไปอีกแบบหนึ่ง

2. วัดป่าเลไลย์

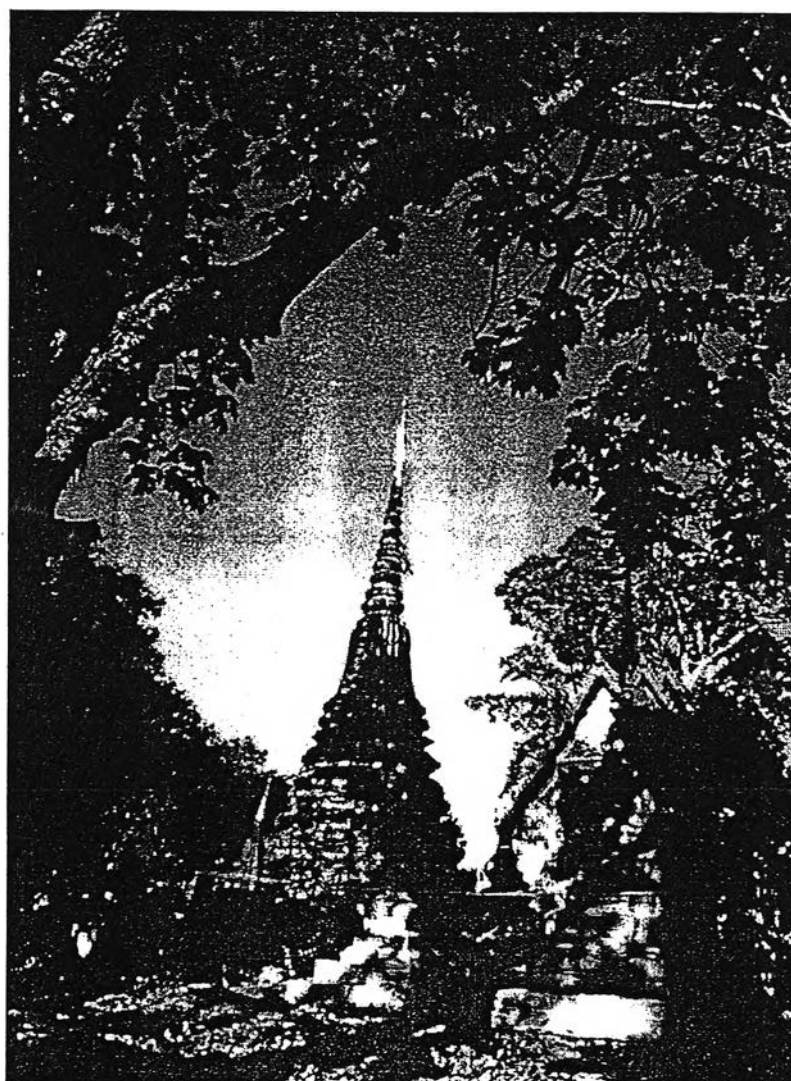
ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 มีพระอุโบสถเก่า พระพุทธรูปเก่าปางป่าเลไลย์และเจดีย์ดังรูปที่ 4.11

3. วัดศาลากุล

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 สร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่เดิมไม่ทราบว่ามีชื่อเรียกอย่างไร แต่สันนิษฐานว่าเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ผู้มีชื่อเดิมว่า กุน ผู้สร้างวัดท้ายเมือง ในตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมืองนนทบุรี เป็นผู้บูรณะขึ้น เนื่องจากท่านมีอาชีพเป็นพ่อค้า มีเรือสำเภานำสินค้าไปขายยังต่างประเทศ ซึ่งเรือสินค้าในสมัยก่อนต้องมาจอดเรือกันที่ปากเกร็ดเพื่อจะรอเสียบางที่บริเวณท้ายด่าน หรือบริเวณฝั่งตรงข้ามบ้านเกร็ดตระการทางใต้ของเกาะเกร็ดในปัจจุบัน พ่อค้าในสมัยนั้นจึงอาศัยจอดเรือบริเวณค้ำน้ำช่วงหน้าวัดวัดหนึ่งบนฝั่งเกาะเกร็ด เพราะมีภูมิประเทศเหมาะแก่การจอดเรือ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ท่านเป็นพ่อค้าใหญ่คนหนึ่งซึ่งมีเรือสินค้าอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อมาอาศัยจอดเรือในบริเวณดังกล่าว จึงสร้างศาลาที่พักขึ้นและบูรณะวัดศาลากุลในเวลาต่อมา วัดดังกล่าวจึงมีชื่อเรียกว่าวัดศาลากุลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หากแต่ในปัจจุบันสิ่งก่อสร้างภายในวัดได้ถูกสร้างขึ้นใหม่หมดแทนของเดิม แต่ถึงกระนั้นวัดศาลากุล ก็มีความสำคัญแก่ชุมชนบนพื้นที่เกาะเกร็ดที่อาศัยอยู่รอบๆ ทั้งในแง่ที่เป็นสถานที่ที่เอื้ออำนวยแก่การจัดกิจกรรมรวมกลุ่มในเรื่องต่างๆ ของชาวบ้านในแถบนั้น และในด้านการเป็นที่ยึดมั่นทางจิตใจด้วย

4. วัดเสาชิงช้า

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 เดิมชื่อวัดสวนหมาก มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่สร้างในสมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ มีเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสององค์ใหญ่อยู่ด้านหลังโบสถ์ และเป็นเจดีย์ที่มีความสูงที่สุดในอำเภอปากเกร็ด มีเจดีย์องค์เล็กเป็นบริวารโดยรอบ 2 ชั้น ดังรูปที่ 4.12 ทางด้านหน้าโบสถ์ยังมีเจดีย์องค์ใหญ่อีก 2 องค์ เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลมองค์หนึ่ง อีกองค์หนึ่งมีฐานเหลี่ยมองค์เจดีย์เป็นทรงกลมแบ่งเป็นพูๆ ดูแปลกตามาก ตัวโบสถ์มีการซ่อมใหม่ บานประตูหน้าต่างเดิมซึ่งเคยมีการประดับด้วยการเขียนลายทองรดน้ำภาพตันนารีผล ได้ถูกทาสีใหม่ทั้งหมดแล้ว แต่ภายในโบสถ์ยังมีสิ่งทรงคุณค่างดงามอีกมากโดยเฉพาะลายเพดาน ซึ่งเป็นการเขียนลายทองลายกรวยเชิง

5. วัดไผ่ล้อม

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 เป็นวัดที่สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย อาจจะสังเกตได้จากการที่วัดแห่งนี้มีพระอุโบสถที่มีความงามตามแบบศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ลายหน้าบันประดับด้วยไม้จำหลักด้วยลายดอกไม้ มีคันทวยที่อ่อนช้อยและบัวหัวเสาที่งดงาม ด้านหน้าโบสถ์มีเจดีย์รูปทรงแปลกขนาดย่อมอยู่ 2 องค์ ด้วยฐานเป็นเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง แต่องค์เจดีย์กลับทำเป็นรูปบาตรคว่ำ มียอดทรงกลมประดับลายปูนปั้นสวยงาม ด้านหลังโบสถ์ยังมีเจดีย์ทรงมอญขนาดใหญ่ สวยงามมาก ดังรูปที่ 4.13 วัดนี้เป็นวัดหนึ่งที่ยังคงมีเสาหงส์ปรากฏให้เห็น เป็นจุดที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง ถึงแม้ว่าซุ้มประตูและหน้าต่างจะได้ถูกซ่อมแซมเป็นแบบใหม่แล้วก็ตาม

6. วัดปรมัยยิกาวาส

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 7 เดิมชื่อวัดปากอ่าว สร้างสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาปฏิสังขรณ์ใหม่หมดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล สอนองพระคุณในสมเด็จพระกรมพระยาสุดำรัตนราชประยูร (ทูลกระหม่อมแก้ว) พระบรมมหารัชมังคลาจารย์ (สมเด็จพระเจ้ายาย) ฉลองเมื่อ พ.ศ.2427 มีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโทประเภทวรวิหาร

หน้าบันของพระอุโบสถ ประดับประดาด้วยปูนปั้นตราพระจุลจอมเกล้า ประตู่และหน้าต่าง มีลายปูนปั้นตราพระราชลัญจกร ประดับอยู่ ดังรูปที่ 4.14 ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝีมือพระหัตถ์หม่อมเจ้าประวิศ ชุมสาย ช่างหลวงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นภาพชุดงิ้วควัตร และพุทธจริยาวัตร มีการตกแต่งภายในด้วยลายปูนปั้นแบบตะวันตก เป็นการผสมผสานความงดงามแบบตะวันตกและตะวันตกเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนแปลกตา ยิ่ง ด้านกำแพงแก้วนั้น มีลักษณะเป็นกำแพงเหล็ก มีลวดลายสวยงามเป็นเหล็กอย่างดี ที่สั่งตรงมาจากยุโรป นับว่าเป็นกำแพงแก้วที่หาได้ยาก

ด้านหลังพระอุโบสถ มีเจดีย์องค์ใหญ่ศิลปะมอญ จำลองแบบมาจากพระมหาเจดีย์มูเตาแห่งกรุงหงสาวดี มียอดเป็นฉัตร 5 ชั้น อย่างมอญ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้สร้างขึ้น และทรงโปรดให้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่ได้มาจากอุปราชนอินเดีย มาบรรจุไว้ ทั้งยังทรงโปรดให้บรรจุไว้ที่ภูเขาทอง กรุงเทพฯ และที่พระเจดีย์กลางน้ำ สมุทรปราการ ด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้พระยาศรีสุนทรไวยการญาณบริชา เจ้ากรมพระอาลักษณ์ สลักโคลงสำหรับบานหน้าต่างและคำจารึกเสาศิลาพระราชทาน เป็นพระราชนิพนธ์ประวัติวัดปรมัยยิกาวาส และทรงโปรดเกล้าให้พระสุนทรราชวงศา (ศรี) วัดชนะสงคราม แปลเป็นภาษามอญ แล้วทรงโปรดเกล้าให้สลักบนเสาศิลาอันเป็นภาษาไทย 1 ต้น และภาษามอญ 1 ต้น ประดิษฐานไว้หน้าพระอุโบสถ พระราชทานในการผูกพัทธสีมาและการฉลองวัด

สถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 ในวัดปรมัยยิกาวาส ที่น่าสนใจอีกคือ วิหารพระพุทธไสยาสน์ ซึ่งพระองค์ทรงโปรดให้สร้างขึ้นใหญ่กว่าของเดิม มีหลังคา 2 ชั้น หน้าหลังมีมุขเด็จ ซ่อฟ้าเป็นหัวพญานาค หน้าบันเป็นตราพระเกี้ยวมีพู่ประกอบลายเครือเถา ประตู่หน้าต่างเป็นภาพสีฝุ่นเขียนลายต้นไม้ตัดเพดานมีตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปรมจุลจอมเกล้าพิเศษ 13 ดวง เขียนเป็นลายประดับไว้ มีระเบียงคดล้อมรอบ มีพระพุทธรูปเรียงรายโดยรอบ 46 องค์ องค์พระพุทธไสยาสน์มีลักษณะงดงาม ยาว 4 วา 3 คอก เป็นรูปปั้นลงรักปิดทอง ที่ฝ่าพระบาทขององค์พระนั้น เป็นภาพลายรดน้ำรูปมงคล 108 ประการ

ส่วนศาลารับเสด็จ ซึ่งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระบรมราชโองการให้สร้างขึ้น สำหรับเสด็จประทับก่อนเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ศาลานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ขณะนั้นดำรงพระยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในเขตจังหวัดนนทบุรี เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2489 ทรงประทับเยี่ยมราษฎรชาวไทย และมอญ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ราษฎรเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทรงประทับทอดพระเนตรการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญอย่างสนพระทัยยิ่ง ณ ศาลารับเสด็จนี้ จากนั้นทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ดด้วย วัดปรมัยยิกาวาส เป็นที่ประดิษฐานของโบราณวัตถุที่สำคัญและมีคุณค่าหลายชิ้นคือ พระนันทมุนินทร์ พระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี เป็นพระหล่อด้วยโลหะผสม หล่อขึ้นเมื่อ 19 มีนาคม ร.ศ. 118 พ.ศ. 2433 ที่โรงพิธีหน้าวัดปรมัยยิกาวาส ได้ร่วมพระศริมหาโพธิ์กลางลานด้านข้างพระเจดีย์มอญ โดยพระศาสนโสภณ (อ่อน) วัดพิชัยญาติการาม ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลกรุงเทพฯ ในสมัยนั้น เป็นผู้ดำริให้จัดการหล่อขึ้น โดยให้พระคุณวงศ์ (สน) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาสขณะนั้น ร่วมกับ พระยานนทบุรีศรีเกษตราคม ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี และประชาชนร่วมกันหาทุนทรัพย์จัดสร้าง

ที่น่าสนใจอีกคือ พระประธานและพระสาวก ในพระอุโบสถ ซึ่งรัชกาลที่ 5 ท่านทรงโปรดให้ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ เป็นผู้แก้ไข ดัดแปลงขึ้นใหม่ จนงามสมพระราชหฤทัย จนพระองค์ทรงยกย่องว่า “พระประธานฝีมือเจ้าประดิษฐ์นี้งามนัก ด้วยพระพักตร์คล้ายคน จึงดูมีชีวิตชีวาแปลกกว่าที่อื่น” และทรงโปรดเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้าบรมมทยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุทนต์นราธิราชประยูร มาปิดทอง ในพ.ศ. 2421 ซึ่งพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ผู้ตกแต่งพระประธานและพระสาวกท่านนี้ ก็คือผู้ที่ปั้นพระสยามเทวาธิราช ที่มีความงดงามยิ่ง นั่นเอง

และพระพุทธรูปหินอ่อนศิลปะมอญ หน้าตัก 35 นิ้ว สูง 45 นิ้ว ซึ่งบริษัทฮอัสเอเชียติก ทูลเกล้าถวายในคราวที่รัชกาลที่ 5 ท่านเสด็จประพาสประเทศพม่า เมื่อทรงเสด็จกลับประเทศไทยแล้ว จึงทรงโปรดให้พระยาราชสงคราม (กร หงสกุล) นำมาประดิษฐานที่วัดปรมัยยิกาวาสแห่งนี้ ในปีพ.ศ. 2450

รวมถึงยังเป็นที่สุดิตยของพระสุเมธาจารย์ สังฆราชฝ่ายรามัญ และเป็นที่เก็บรักษา พระธรรมศาสตร์มอญ หรือพระไตรปิฎกฉบับภาษามอญ ที่ได้รับพระราชทานจากรัชกาลที่ 5 ฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดฉบับเดียวในประเทศไทย จึงนับได้ว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญต่อชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นพิเศษ นอกเหนือจากชาวไทยโดยทั่วไป ซึ่งทัศนภาพของวัดปรมัยยิกาวาสเมื่อมองจากฝั่งน้ำ จะมองเห็นเจดีย์ทรงมอญองค์หนึ่งที่มีลักษณะเอียงเพราะทรุดตัวลง ตั้งอยู่ริมน้ำมุมพื้นที่เกาะเกร็ดด้านเหนือ ดังรูปที่ 4.15 ดูแปลกตาเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของเกาะเกร็ด ที่บุคคลทั่วไปรู้จัก

ตารางที่ 2 แสดงวัดในพื้นที่เกาะเกร็ดแยกตามหมู่บ้าน

ชื่อ	หมู่ที่	สภาพในปัจจุบัน
วัดฉิมพลีสุทธาวาส	1	เป็นศาสนสถาน มีพระจำพรรษา พื้นที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ที่มีความงดงามทรงคุณค่า
วัดป่าไผ่	1	ร้าง เหลือเพียงพระอุโบสถ พระพุทธรูปปางป่าไผ่ทางด้านหน้า และเจดีย์เก่าทางด้านข้างพระอุโบสถ พื้นที่วัดถูกนำไปรวมกับวัดฉิมพลีสุทธาวาสที่มีพื้นที่อยู่ติดกัน
วัดศาลากุล	3	เป็นศาสนสถาน มีพระจำพรรษา พื้นที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นที่ตั้งของสถานีอนามัย และโรงเรียนวัดศาลากุล มีความเป็นมาสำคัญในประวัติศาสตร์ของพื้นที่ แม้สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมต่างๆ จะถูกบูรณะใหม่หมด
วัดจันทร์	4	ร้างมานาน เหลือเพียงศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปเก่า พื้นที่วัดมีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ เป็นที่ตั้งของที่พักรถสายตรวจ พื้นที่วัดอยู่ติดในความดูแลของกรมศาสนา
วัดมะขามทอง	5	ร้าง เหลือเพียงศาลาเอนกประสงค์ประดิษฐานพระพุทธรูปเก่า หลวงพ่อมะขามทอง และลูกนิมิตเก่า พื้นที่วัดมีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ เป็นที่ตั้งของสถานีอนามัยแห่งใหม่ที่กำลังก่อสร้าง พื้นที่วัดอยู่ติดในความดูแลของกรมศาสนา เช่นเดียวกับวัดจันทร์ และจากการสืบค้นทำเนียบประวัติพระชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดนนทบุรี โดย อาจารย์พิศาล บุญผูก พบว่าในปี พ.ศ. 2452 ปราภพเจ้าอาวาสวัดองค์สุดท้ายเป็นชาวมอญ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า วัดแห่งนี้น่าจะร้างและถูกรื้อไปหลังปีดังกล่าว เมื่อไม่นานมานี้
วัดเสาชงทอง	6	เป็นศาสนสถาน มีพระจำพรรษา พื้นที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นที่ตั้งของสถานีอนามัย และโรงเรียนวัดเสาชงทอง มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ที่มีความงดงามทรงคุณค่า สมัยอยุธยาตอนปลาย
วัดไผ่ล้อม	6	เป็นศาสนสถาน มีพระจำพรรษา พื้นที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ที่มีความงดงามทรงคุณค่า สมัยอยุธยาตอนปลาย
วัดปรมัยยิกาวาส	7	เป็นศาสนสถานสำคัญของชุมชนบนพื้นที่ และชุมชนใกล้เคียง มีฐานะเป็นพระอารามหลวง มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส มีความเป็นมาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ที่มีความงดงามทรงคุณค่า อย่างมากมาย

ภาคผนวก ง.

ประเพณี วัฒนธรรม

ประเพณี และ วัฒนธรรมของชาวเกาะเกร็ด มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเพณีของชาวไทยภาคกลางโดยทั่วไป เกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ เกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ที่มีลักษณะพิเศษน่าสนใจ และนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวเกาะเกร็ดก็คือ ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งมีการรักษาสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีความคล้ายคลึงกับประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากชุมชนมอญที่ปากเกร็ดเรียกได้ว่าเป็นต้นแบบของวัฒนธรรมประเพณีมอญ ที่ชุมชนมอญพระประแดงนำไปฟื้นฟูในชุมชนของตน ได้แก่

1. ประเพณีสงกรานต์

เป็นเทศกาลที่มีความสำคัญแก่ชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นอย่างมาก ด้วยถือว่าเป็นการขึ้นศักราชใหม่ จึงจัดให้มีการเฉลิมฉลองกันอย่างมโหฬารเป็นระยะเวลายาวนานหลายวัน คือเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกๆ ปี

ก่อนหน้านั้นจะมีการกวาดถนนมาละแม ข้าวเหนียวแดง และข้าวเหนียวแก้ว ที่มีการเตรียมการประมาณ 1 สัปดาห์ จนถึง 1 เดือน ก่อนวันสงกรานต์แล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับเทศกาลสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญก็คือ ขนมจีน ซึ่งเป็นอาหารของมอญแต่โบราณ ในภาษามอญเรียกออกเสียงคล้ายว่า “ชะนอมจีน” และที่สำคัญที่สุดก็คือ ข้าวแช่ ซึ่งภาษามอญเรียกออกเสียงคล้ายว่า “เป็งอังกาบ” โดยจะมีการจัดทำในตอนเช้าวันมหาสงกรานต์ หรือวันที่ 13 เมษายน ในปัจจุบันโดยชาวบ้านจะจัดทำ “ชบวนแห่ข้าวแช่” เป็นเพียงแห่งเดียวที่สืบทอดอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ ดังรูปที่ 4.16 เพื่อนำข้าวแช่ไปถวายพระสงฆ์แต่เจ้าครูสำหรับที่เกาะเกร็ดการจัดทำข้าวแช่นั้น จะจัดทำรวมกันทั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านจะออกค่าใช้จ่ายร่วมกันและร่วมกันจัดทำข้าวแช่ในที่เดียวกัน จากนั้นก็จะนำไปถวายพระสงฆ์ที่วัด และจะเป็นช่วงเวลาของการทำบุญอย่างสงบต่อไปอีกรวม 3 วัน จนถึงวันที่ 15 แล้วจึงมีการละเล่นสนุกสนาน และประเพณีที่มีบรรยากาศของงานรื่นเริง

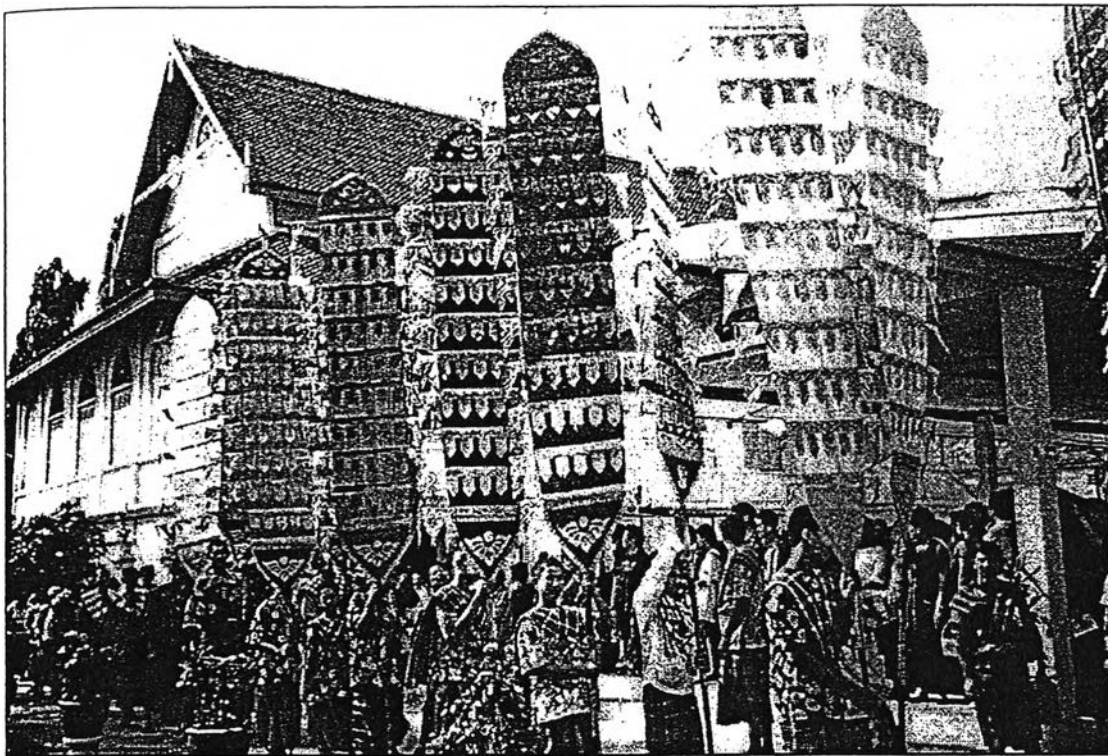
ในช่วงเทศกาลหลังวันที่ 15 เมษายน แล้ว เมื่อถึงในตอนเย็นจะมีการละเล่นต่างๆ ส่วนมากจะจัดให้เป็นที่สำหรับ “การเล่นสะบ้า” และ “แสดงทะเลยมอญ” ซึ่งก็คือศิลปการร้องประกอบดนตรีโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง ที่มีท่วงทำนองไพเราะอ่อนหวาน คล้ายเพลงพื้นบ้านของไทย หากแต่จะไม่มีถ้อยคำทะเล่ในเชิงสองแง่สามง่าม โดยใช้เครื่องดนตรีประกอบการแสดง 5 ชิ้นด้วยกัน คือ ซอ มอญ ลักษณะคล้ายซอสามสาย แต่เสียงทุ้มคล้ายซออู้ กลอง ขิม จะเข้ และขลุ่ย การเล่นสะบ้า และการแสดงทะเลยมอญ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของชาวมอญนั้น อาจจะจัดที่ใต้ถุนบ้านใดบ้านหนึ่ง ซึ่งในหมู่บ้านหนึ่งสามารถมีสถานที่สำหรับเล่นสะบ้าหลายๆ แห่งก็ได้

การเล่นสะบ้า่นั้นเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มๆ สาวๆ ในหมู่บ้านได้ทำความรู้จักพูดคุยกันโดยอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ นอกจากนั้นยังเป็นโอกาสในการฝึกตนเองในเรื่องกิริยามารยาทที่สุภาพงดงามตามแบบแผนของสังคมด้วย เพราะในการเล่นสะบ้า่นั้นจะต้องมีการใช้ท่าทางต่างๆ ในการเล่น เช่นการเดินเลี้ยวลูกสะบ้าโดยวางลูกไว้บนหลังเท้า ถ้าผู้เล่นมีการเดินที่ดี เรียบร้อย นิ่มนวล ลูกสะบ้าก็จะไม่ค่อยตกหล่นง่าย ทำให้ผู้เล่นต้องระวังการเดินของตนให้สุภาพเรียบร้อยไปในที่ นับได้ว่าเป็นการฝึกมารยาทให้เยาวชนด้วยทางหนึ่ง ซึ่งมีผู้ใหญ่คอยดูแลอยู่ นอกจากนั้นการเล่นสะบ้าจะต้องมีการพูดคุยโต้ตอบระหว่างกันในระหว่างการเล่น เพื่อขอลูกสะบ้าของตนคืนจากฝ่ายตรงข้าม เมื่อถูกยึดไปเนื่องจากการเล่นที่ผิดพลาดของตนเองผู้เล่นจึงต้องใช้วาจาท่วงท่าการแสดงออกที่สุภาพในการเจรจากับฝ่ายตรงข้ามท่ามกลางสายตาผู้คน ซึ่งดูการละเล่นอยู่มากมาย รวมถึงผู้ใหญ่ด้วย จึงเปรียบเสมือนเป็นการฝึกการปฏิบัติตนของผู้เล่น หรือเยาวชนในชุมชนไปในตัวด้วย ทั้งนี้กล่าวกันว่าผู้ที่เล่นสะบ้าได้สนุกและทำให้การเล่นสะบ้าสนุกออกรสออกชาติมากขึ้นคือผู้ที่เล่นสะบ้าไม่ค่อยเป็น หรือผู้ที่ไม่ชำนาญ เพราะจะมีการเล่นที่ผิดพลาดบ่อย จึงมีโอกาสนในการเล่นพูดจากับฝ่ายตรงข้ามได้บ่อย มีการร้องรำทำเพลงตามคำสั่งของฝ่ายตรงข้าม นั่นเอง โดยที่เล่นสะบ้าแต่ละแห่งจะมีอาหารและขนมหวาน ซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันทำบริจาคจัดฟรีตลอดงาน ประเพณีอีกอย่างหนึ่งคือ “พิธีบูชานางสงกรานต์” ที่บ้านของตนด้วยการตั้งศาลเพียงตาไว้ที่หน้าบ้าน และนำข้าวแช่พร้อมเครื่องบูชาต่างๆ มาวางไว้

หลังจากงานบุญ และงานรื่นเริงสนุกสนานแล้ว พิธีการปิดงานสงกรานต์ของชาวมอญ ก็จะจบลงด้วยประเพณีที่ยิ่งใหญ่อีกเช่นกัน โดยวันสุดท้ายของงานสงกรานต์ ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน โดยที่เกาะเกร็ดนั้น ในหมู่ที่ 1 และ 2 จะยึดวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ตามจันทรคติ เป็นวันสิ้นสุดวันสงกรานต์ ซึ่งในหมู่ที่ 6 และ 7 จะยึดวันที่ 5 พฤษภาคม ตามสุริยคติ ซึ่งเป็นวันฉัตรมงคลด้วย เป็นวันสิ้นสุดวันสงกรานต์ โดยในวันดังกล่าว ชาวมอญจะมี “พิธีการทำบุญกลางบ้าน” เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้านและหมู่บ้านนั้น “พิธีการสงฆ์พระและพระเจดีย์” จะจัดให้มีการสงฆ์พระพุทธรูป และเจดีย์ที่สำคัญภายในวัด ร่วมกันบูชาพระเจดีย์ หรือพระพุทธรูปสำคัญของวัด แล้วร่วมกันสวดมนต์ จากนั้นชาวมอญจะมี “พิธีบูชาวิญญาณศักดิ์สิทธิ์” หรือ “เจ้าพ่อ” ประจำหมู่บ้าน ที่อัญเชิญมาจากเมืองมอญ และจะมี “พิธีรำเจ้า” ถวายเจ้าพ่อ เพื่อให้ท่านทรงช่วยคุ้มครองและนำมาซึ่งความสุขของชีวิตและชุมชนชาวมอญสืบไป โดยในหมู่ที่ 1 และ 2 จะมี “เจ้าพ่อหนุ่ม” ในภาษามอญเรียกออกเสียงคล้ายว่า “เส๊ะจ๊ะสะเมินปาย” เป็นที่เคารพสักการะประจำชุมชน ส่วนในหมู่ที่ 6 และ 7 จะมี “เจ้าพ่อต้นหว้า” หรือในภาษามอญเรียก ออกเสียงคล้ายว่า “เส๊ะจันอมเกรียง” เป็นที่เคารพสักการะประจำชุมชน ซึ่งวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ หรือเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านของชาวมอญมักจะมีต้นไม้ใหญ่เป็นสัญลักษณ์ ในชุมชนชาวมอญจะไม่มีการบินหรือนำรูปหรือจัดทำสิ่งใดมาเป็นสัญลักษณ์ เนื่องจากชาวมอญถือว่าการบินหรือจัดทำสิ่งใดในรูปแบบจำลองของคนหรือสัตว์สิ่งมีชีวิต นอกจากการบินหรือจัดทำพระพุทธรูปเพื่อเป็นพุทธรูชาแล้ว จะไม่เป็นมงคล นั่นเอง

จากนั้นจะจัดให้มี “ขบวนแห่ทางหงส์” ไปที่วัด ดังรูปที่ 4.17 ร่วมกันสักการะพระเจดีย์ที่สำคัญของวัด แล้วเชิญทางหงส์ขึ้นสู่ยอดเสาของวัดซึ่งเรียกว่าเสาหงส์ มีอยู่ประจำวัดมอญทั่วไป เพื่อเป็นพุทธรูชา และเป็นการรำลึกถึงเมืองหงสาวดี ราชธานีแห่งอาณาจักรมอญโบราณ ซึ่งมีตำนานเล่าว่ามีต้นกำเนิดมาจากก่อนที่จะมีชุมชนเกิดขึ้น สมัยพระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดพุทธบริษัท ยังกี่ตั้งเมืองนี้ได้ทรงทอดพระเนตรเห็นหงส์คู่หนึ่งบินลงมายังหนองน้ำใกล้ที่ประทับ และทำการสักการะแด่พระพุทธเจ้า จากนั้นพระพุทธองค์จึงทรงตรัสว่า ณ ดินแดนแห่งนี้ ต่อไปจะเป็นนครที่ยิ่งใหญ่ เจริญรุ่งเรืองเป็นที่สถิตและเผยแผ่ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบไป ซึ่งชาวมอญทุกคนก็เปรียบเสมือนลูกหลานของหงส์คู่่นั้น ที่มีความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและมีความหวังว่าสักวันจะหวนคืนสู่รังเดิม นั่นเอง โดยที่ทางหงส์นี้จัดทำขึ้นจากผ้า นำมาตัดเย็บเป็นรูปงายาวผูกปลายไม้ คล้ายตุ้มในงานแห่สำคัญๆ ของชาวล้านนาทางเหนือ ก่อนที่จะอัญเชิญทางหงส์ไปถึงวัด และอัญเชิญขึ้นผูกไว้บนเสาหงส์ประจำวัด ชาวมอญจะแห่ทางหงส์ไปในหมู่บ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง ชาวบ้านที่มีศรัทธามากๆ จะตัดผมของตนเองส่วนหนึ่งไปผูกไว้ที่ทางหงส์แสดงถึงการสละกิเลส และเพื่อถวายเป็นพุทธรูชาด้วย

โดยที่ในชบวนแห่ทางหงส์นั้นจะร่วมไปด้วย “ชบวนแห่น้ำหวาน” โดยการนำน้ำหวาน สีสต่างๆ บรรจุขวดนำไปถวายพระสงฆ์ตามวัดต่างๆ ได้ฉันทอนบ้ายถึงเย็น รวมถึง “ชบวนแห่นก” และ “ชบวนแห่ปลา” เพื่อนำไปปล่อยด้วย เรียกได้ว่าเป็นการทำบุญ และทำทานไปพร้อมกัน

การที่ชาวมอญได้จัดให้มีการปล่อยนกปล่อยปลาในวันสงกรานต์นั้น ก็เนื่องมาจาก ความเชื่อของชาวมอญที่ว่า การปล่อยชีวิตสัตว์เปรียบเสมือนการสะเดาะเคราะห์ให้แก่ตนเอง ดังตำนานที่เล่า ต่อๆ กันมาว่า นานมาแล้วมีพระอาจารย์ท่านหนึ่ง มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการทำนายดวงชะตาอย่างยิ่ง มีลูกศิษย์มากมายทั้งพระภิกษุและสามเณร เมื่อถึงฤดูแล้งลูกศิษย์แต่ละคนจะขออนุญาตพระอาจารย์เพื่อกลับไป เยี่ยมบิดามารดา พระอาจารย์จึงได้ดูดวงชะตาให้ ปรากฏว่าสามเณรรูปหนึ่งอยู่ในเกณฑ์ชะตาขาด จะต้องถึงแก่ ความตายในไม่ช้านี้ แม้จะเวทนาแต่ก็มีอาจช่วยเหลือได้ จึงอนุญาตให้กลับไป ระหว่างเดินทางสามเณร ได้ พบทุ่งนาหนองน้ำที่กำลังแห้งขอด มีปลาจมอยู่ในโคลนตมรอวันตาย เกิดความสงสาร จึงได้จับปลาเหล่านั้นไป ปล่อยตามลำน้ำลำคลองเพื่อให้มีชีวิตรอดต่อไป แล้วเดินทางต่อไปบ้านเมื่อครบกำหนดสามเณรกลับถึงวัด พระอาจารย์แปลกใจมากที่สามเณรยังมีชีวิตอยู่ สอบถามได้ความว่าสามเณรได้ช่วยชีวิตปลา บุญกุศลจึงส่งผลให้ สามเณรมีชีวิตยืนยาวต่อไป จากตำนานดังกล่าวจึงทำให้ชาวมอญได้มีการปล่อยปลาเป็นประเพณีสืบมา ²

ภาคผนวก จ.

เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์. แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี. ปีการศึกษา 2544. สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ-สกุล.....สถานที่ .....

ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ชาย หญิง
  2. อายุ 20-30 31-40 41-50 51-60 60ปีขึ้นไป
  3. ระดับการศึกษา ไม่ได้เรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท/สูงกว่า
- ระดับความเป็นคนมอญ**
4. สถานที่เกิด ประเทศไทย ประเทศมอญ ประเทศพม่า อื่นๆ
  5. คุณคิดว่าคุณเป็น มอญ ไทย มอญปนไทย
  6. คุณพูดภาษามอญ ได้ ไม่ได้ เพราะ.....
  - 6.1 คุณใช้ภาษามอญกับคนใน ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน อื่นๆ
  7. บรรพบุรุษ อยู่ที่นี่ ไม่ใช่*****อยู่ที่ใดมาก่อน.....ย้ายมาเพราะ.....
  - 7.1 บรรพบุรุษเป็นคนมอญ ใช่ ได้แก่..... ไม่ใช่
  8. อาชีพ ทำสวน-ไร่ เครื่องปั้นดินเผา ค้าขายส่วนตัว ราชการ/พนักงาน อื่นๆ
  - 8.1 ขายผลผลิตที่ได้ ขายเองที่บ้าน คนนอกมารับซื้อ คนในมารับซื้อไปขายที่อื่น อื่นๆ
  - 8.2 ทำมานาน ใช่ ไม่***** เดิมอาชีพ..... เปลี่ยนเพราะ.....
  - 8.3 บิดา-มารดา มีอาชีพ.....ปู่/ย่า/ตา/ยาย มีอาชีพ.....
  9. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน
  - 9.1 ญาติ-พี่น้องของคุณมีบ้านอยู่ในบริเวณ บ้านเดียวกัน หมู่บ้านเดียวกัน ชุมชนมอญ เกาะเกร็ด อื่นๆ
  - 9.2 มีการคบหาสมาคมกับคน ในครอบครัว ในหมู่บ้าน ในชุมชน นอกชุมชน อื่นๆ.....
  - 9.3 เพื่อนฝูงโดยส่วนใหญ่เป็นคน มอญ มอญและไทย ไทย อื่นๆ.....
  - 9.4 เพื่อนฝูงที่สนิทสนมพึ่งพาได้เป็นคน มอญ มอญและไทย ไทย อื่นๆ.....
  - 9.5 สถานที่ใดบนเกาะเกร็ดที่ใช้นัดพบ-พบปะเพื่อนฝูง บริเวณ.....
  10. คุณมีความเชื่อเรื่องใดบ้าง.....
  - 10.1 การนับถือผีในครอบครัวทุกวันนี้ยังคงนับถือผี มีอยู่ ไม่มี เพราะ.....
  - 10.2 ในบริเวณบ้านมีการปลุกต้นไม้ตามทิศ มีอยู่ ไม่มี เพราะ.....
  - 10.3 ในหมู่บ้านมีการรำผี และทำพิธีเกี่ยวกับการนับถือผี มีอยู่ ไม่มี เพราะ.....
  - 10.4 คุณคิดว่าปัจจุบันสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนมอญ คือ.....
  11. ระยะเวลาที่อยู่ที่นี่.....ปี ถ้าย้ายมาจากที่อื่น สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ที่นี่.....

12. มีโอกาสไปวัดบ่อยแค่ไหน ทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน ทุกปี อื่นๆ.....

12.1 ในโอกาสใดที่ไปวัด.....

12.2 เลือกไปวัด มอญ ไม่จำกัดขอให้ใกล้ และสะดวก

12.3 รู้สึกว่าวัดไทย และวัดมอญต่างกัน ไม่ต่าง ต่างในเรื่อง.....

รูปแบบ และพฤติกรรมคนในพื้นที่ศึกษา

13. ท่านมียานพาหนะ รถยนต์ส่วนบุคคล รถมอเตอร์ไซด์ รถจักรยาน เรือพาย-ยนต์ อื่นๆ

14. ท่านเข้าสู่พื้นที่ต่างๆภายในชุมชนโดย เดินเท้า รถรับจ้าง เรือ อื่นๆ

15. สถานที่ที่ใช้ พบปะสังสรรค์ กับคนใน

สังคม(เกาะเกร็ด+คนนอก) .....

ชุมชนมอญ(1+6+7) .....

หมู่บ้าน.....

อื่นๆ

16. สถานที่ที่ท่านใช้

เล่นกีฬา-ออกกำลังกาย.....

นั่งเล่น-พักผ่อน .....

ซื้อของ-อาหาร .....

อื่นๆ

ลักษณะเฉพาะของเกาะเกร็ด

17. ท่านคิดว่า "เอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด" คือ

ที่ตั้ง ในเรื่อง.....

เกาะกลางแม่น้ำ ชุมชนริมน้ำ เข้าถึงโดยทางเรือ มีเจดีย์เรียง อื่นๆ

คนมอญ ในเรื่อง.....

ระบบเครือข่าย เชื้อเรื่องผี กลุ่มหมู่บ้านริมน้ำ ทำเครื่องปั้นดินเผา ภาษา ประเพณี อื่นๆ

เครื่องปั้นดินเผา ในเรื่อง.....

ลวดลายฉลุ มีขารอง ฝาโถ่งมียอดแหลมสูง ขอบโถ่งมีเส้นลวดลาย ดินแดงไม่เคลือบ อื่นๆ

วัดมอญ ในเรื่อง.....

เจดีย์สีขาวผ้าแดงคาด พระพุทธรูป พิพิธภัณฑ อื่น

18. ท่านคิดว่าอะไรคือ "ความเป็นมอญเกาะเกร็ด"

ประเพณี ชีวิต	ประเพณีดั้งเดิม	คงอยู่	เคยร่วม	กรมสิทธิ	ตรงไหน	เดิม	ปัจจุบัน	ต้องการเป็น
ปลูกเรือน	-							
การเกิด	-							
การโกนจุก	-							
การบวช	-							
การแต่งงาน	-							
ประเพณีศพ	-							
นับถือผี/เลี้ยง ผี	-							
บูชาผีรำผี/ เจ้า	-							
-	สงกรานต์							
-	ทำบุญกลางบ้าน							
-	ออกพรรษา							
-	ตักบาตรน้ำผึ้ง							
-	เดือนสิบ							
-	จุดลูกหนู							
-	ถวายธงขาวเสาชิงช้า							
-	ตักบาตรดอกไม้							
-	ตักบาตรน้ำหวาน							
-	การสงฆ์นม							
	บุญเดือน6							
-	มอญคั่ง							
-	คำตันโพธิ์							
-	ซอนจูโป							
-	ลอยกระทง							

20.หากมีโครงการ"อนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด" ท่านเห็นอย่างไร ควรพิจารณาประเด็นใด ดำเนินการอย่างไร

แบบสอบถาม

เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี. ปีการศึกษา 2544. สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ-สกุล.....สถานที่.....

ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 20-30 31-40 41-50 51-60 60ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา ไม่ได้เรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท/สูงกว่า

รูปแบบ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

4. ท่านเดินทางมาจากจังหวัด.....
5. ท่านเคยเดินทางมาเกาะเกร็ด เคย.....ครั้ง ไม่เคย
6. จุดประสงค์ของการเดินทาง.....
7. ท่านเดินทางมากับ คนเดียว กลุ่มเพื่อน ครอบครัว ที่ทำงาน
8. พาหนะที่ใช้เดินทางก่อนเข้ามาที่เกาะ.....และจอดที่.....
รถยนต์ส่วนบุคคล จอดที่.....รถโดยสารประจำทาง กลุ่มนำเที่ยว จอดที่.....อื่นๆ
9. เวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ด 2-3ชั่วโมง ครึ่งวัน ทั้งวัน อื่นๆ
10. สิ่งที่ท่านประทับใจ /ชื่นชอบมาก .....
11. ท่านใช้เวลาในการทำกิจกรรมใดมาก .....
12. ท่านคิดจะเดินทางกลับมาเที่ยวที่นี่อีก มา เพราะ..... ไม่มา เพราะ.....
13. เหตุผลที่ท่านต้องกลับมาเที่ยวอีก เพราะ.....
14. ท่านคิดว่าเกาะเกร็ดมีความโดดเด่น .....

ลักษณะเฉพาะของเกาะเกร็ด

15. ท่านคิดว่า "เอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด" คือ.....
ที่ตั้ง ในเรื่อง .....
- เกาะกลางแม่น้ำ ชุมชนริมน้ำ เข้าถึงโดยทางเรือ มีเจดีย์เอียง อื่นๆ
- คนมอญ ในเรื่อง.....
- เครื่องญาติ เชื้อเรื่องผี กลุ่มหมู่บ้านริมน้ำ ทำเครื่องปั้นดินเผา ภาษา ประเพณีวัฒนธรรมเฉพาะ อื่นๆ
- เครื่องปั้นดินเผา ในเรื่อง.....
- ลวดลายฉลุ มีชาโรง ฝายโ่งมียอดแหลมสูง ขอบโ่งมีเส้นลวดลาย ดินแดงไม่เคลือบ อื่นๆ
- วัดมอญ ในเรื่อง.....
- เจดีย์สีขาวผ้าแดงคาด พระพุทธรูป พิพิธภัณฑ์ อื่น
16. ท่านคิดว่าอะไรคือ "ความเป็นมอญเกาะเกร็ด"
17. หากมีโครงการ "อนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ชุมชนมอญเกาะเกร็ด" ท่านเห็นว่าจะอย่างไร พิจารณาประเด็น

18. กิจกรรม		นักท่องเที่ยว		พื้นที่ใช้ประกอบกิจกรรม		ประกอบกิจกรรม อย่างไร	ปรับปรุง/ปัญหา ต้องการ /ควรเป็น
ประเพณีชีวิต	ประเพณีสังคม	เคยร่วม	วันที่/ช่วง	ตรงไหน	ส่วนไหน		
ปลูกเรือน	-						
การเกิด	-						
การโกนจุก	-						
การบวช	-						
การแต่งงาน	-						
ประเพณีศพ	-						
นับถือผี/เลี้ยงผี	-						
บูชาผีรำผี/เจ้า	-						
-	สงกรานต์						
-	ทำบุญกลางบ้าน						
-	ออกพรรษา						
-	ตักบาตรน้ำผึ้ง						
-	เดือนสิบ						
-	จุดลูกหนู						
-	ถวายธงเสนาณรงค์						
-	ตักบาตรดอกไม้						
-	ตักบาตรน้ำหวาน						
-	การสงฆ์นม						
-	บุญเดือน6						
-	มอญคั่ง						
-	ค้าดินโพธิ์						
-	ลอยกระทง						

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมณีรัตน์ จินกุล เกิด 17 มกราคม 2517 ที่กรุงเทพฯ วุฒิการศึกษาก่อนศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย คือสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ปีการศึกษา 2540 เคยทำงานในบริษัทเอกชน และรับงานอิสระก่อนรับราชการเป็นข้าราชการครูในตำแหน่ง อาจารย์1 ระดับ 4 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตปทุมธานี ภาควิชาภูมิทัศน์